

Józef Okolski

Referat opracowany przez Józefa Okolskiego nt. "Adwokaci w dziejach Uniwersytetu Warszawskiego 1945-1986" (odczytany przez H. Izdebskiego)

Palestra 31/10-11(358-359), 37-43

1987

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jodłowski, późniejszy profesor i dziekan Wydziału w latach 1961—1965, działacz polityczny i społeczny. Dwaj przedwojenni wykładowcy Uniwersytetu, a niegdyś adwokaci, mianowicie Stanisław Śliwiński i Jan Namitkiewicz, prowadzili zajęcia nie tylko w ramach tajnego Wydziału Prawa, ale i w ramach tajnego kształcenia aplikantów adwokackich.²²

Skrajnie trudne warunki doby okupacji przyczyniły się zatem do zacieśnienia współpracy wykładowców Uniwersytetu Warszawskiego z przedstawicielami praktyki adwokackiej, współpracy, która miała już za sobą długoletnią tradycję. Pamiętając o tradycji tej zawsze obopólnie korzystnej współpracy, powinniśmy i dziś dążyć do jej kontynuowania i rozwinięcia. *Traditio* znaczy przecież przekazywanie.”

²² Bayer W.: Samorząd adwokacki w dobie walki z okupacją hitlerowską — Przyczynki do dziejów adwokatury polskiej w okresie 1939—1945, „Palestra” 1968, nr 11, s. 51—52.

REFERAT OPRACOWANY PRZEZ —JÓZEFA OKOLSKIEGO

nt. „ADWOKACI W DZIEJACH UNIWERSYTETU WARSZAWSKIEGO 1945—1986”

(odczytany przez H. Izdebskiego):

„Tuż po zakończeniu działań wojennych, na nie wygasłych jeszcze zgliszczach, Wydział Prawa Uniwersytetu Warszawskiego ponownie rozpoczął swoją działalność.

Pierwszą jego siedzibą po wojnie była tzw. Dziekanka na Krakowskim Przedmieściu. Jesienią 1945 r. rozpoczęły się pierwsze zajęcia. Dziekanem Wydziału Prawa został prof. Jan Wasilkowski. Wprawdzie nie prowadził on wcześniej praktyki adwokackiej, ale był wybitnym działaczem wymiaru sprawiedliwości. Całe życie związany był ściśle z sądownictwem, przez długi czas był sędzią, a potem I Prezesem Sądu Najwyższego, będąc jednocześnie profesorem Uniwersytetu Warszawskiego.

Wśród profesorów i wykładowców Wydziału Prawa niemal od samego początku znalazło się wielu praktyków, którzy w latach przedwojennych mieli za sobą długą działalność w sądownictwie. Byli też wśród nich przedstawiciele polskiej palestry, jak prof. Jerzy Jodłowski, prof. Stefan Rozmaryn, prof. Jerzy Sawicki, prof. Arnold Gubiński. Adwokaci ci zajęli się nauką i dydaktyką, wnosząc istotny wkład w dzieło odbudowy Wydziału Prawa.

W 1948 r. Wydział Prawa przeniósł się do odbudowanej z gruzów swojej dawnej siedziby na Krakowskim Przedmieściu. Dziekanem Wydziału został prof. S. Śliwiński, wybitny praktyk wy-

miaru sprawiedliwości. Przychodzą na Wydział profesorowie, a m.in. J. Bardach, M. Jaroszyński, S. Ehrlich, którzy odegrali ważną rolę w kształtowaniu naszego wydziału. Z palestry wywodził się prof. Leszek Lernell, praktykujący adwokat bezpośrednio po wojnie.

W 1951 r. utworzone zostało Studium Zaoczne Wydziału Prawa. Wśród studentów znalazło się wielu sędziów i późniejszych adwokatów. Studium to służyło przede wszystkim praktykom pracującym w wymiarze sprawiedliwości.

Uniwersytet Warszawski przeżywał okres szybkiego rozwoju we wszystkich dziedzinach swej działalności. Zjawily się nowe wydziały zmieniała się zasadniczo struktura organizacyjna. W parze ze zmianami organizacyjnymi następowały zmiany personalne. Znacznie zwiększyła się liczba profesorów zarówno w wyniku awansów naukowych jak i dopływu młodszej kadry. Byli wśród nich także adwokaci. Do 1961 r. możliwe było łączenie praktyki adwokackiej z działalnością akademicką. Późniejsze ustawowe rozłączenie tej działalności spowodowało niewątpliwie zmniejszenie liczby adwokatów na naszym Wydziale. Jednakże niektórzy z nich, nie mogąc nawet wykonywać w praktyce zawodu adwokata, zachowali ścisły związek z problemami i życiem palestry warszawskiej w swojej działalności naukowej. Adw. prof. W. Wołodkiewicz, adw. W. Kozubski, adw. Kozyra, adw. Sowiński, adw. A. Dąb, adw. Z. Czerski, prof. H. Świątkowski, prof. A. Kaftal przez cały okres pracy na Wydziale Prawa byli i są bardzo blisko związani z życiem adwokatury, czemu świadectwo dawali często w swoich publikacjach. Trzeba tu zwłaszcza wymienić liczne prace adwokata i profesora A. Kaftala poświęcone problemom adwokatury, jak np. obszerny artykuł na temat procesowych zagadnień tajemnicy adwokackiej, artykuł „W sprawie skutków nieobecności oskarżonego oraz jego obrońcy na rozprawie sądowej”, artykuł o niektórych zagadnieniach immunitetu adwokackiego czy o prawie do obrony w orzecznictwie Sądu Najwyższego (wszystkie te artykuły opublikowano na łamach „Palestry”, czasopisma adwokatury polskiej).

Piękną kartę współpracy adwokatów z nauką zapisali profesorowie M. Trammer i S. Szer, którzy doświadczenia wyniesione z praktyki adwokackiej znakomicie prezentowali w swojej twórczości naukowej.

Współcześnie wśród profesorów i docentów Wydziału Prawa i Administracji adwokatami są: prof. T. Dybowski, prof. W. Wołodkiewicz i prof. A. Kaftal oraz docenci: G. Rejmanowa, L. Garlicki, H. Izdebski i J. Okolski.

Wkład adwokatów w rozwój Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego również ma nader ważne miejsce w dziedzinie dydaktyki uniwersyteckiej, w zajęciach ze studenta-

mi naszego Wydziału. Od pewnego czasu działa na Wydziale Prawa Studium Wymowy i Retoryki, uruchomione z inicjatywy mec. W. Bayera, ówczesnego kierownika Ośrodka Badawczego Adwokatury, w 1975 r., o czym szerzej mowa jest w referacie adw. H. Nowogródzkiego pt.: Adwokatura na uniwersyteckich katedrach. Znakomici przedstawiciele warszawskiej palestry: W. Bayer, O. Missuna, H. Nowogródzki, J. Nowakowski, de Virion, żeby wymienić tylko kilku, uczyli studentów prawa trudnej i pięknej sztuki wymowy sądowej. Studium to po przerwie wywołanej stanem wojennym w Polsce zostało w ubiegłym roku reaktywowane. Wykłady świetnych mówców cieszą się wśród naszych studentów ogromną i zasłużoną popularnością. Wydaje się, że w czasach pewnej „wulgaryzacji” języka przez środki masowego przekazu i mowę potoczną wpajanie przyszłym sędziom, adwokatom, prokuratorom piękna i znaczenia słowa polskiego ma znaczenie, którego przecenić nie sposób, zwłaszcza gdy czynione to jest w postaci tak fascynującej przez adwokatów warszawskich.

Podobnie zasługą adwokatury jest organizowanie konkursów krasomówstwa przy ścisłej współpracy z Wydziałem Prawa i Administracji, którego dziekan tradycyjnie bierze udział w wyborze najlepszych mówców, przyszłych adwokatów.

Związek Wydziału Prawa z praktyką prawniczą zaznaczył się także w ostatnim czasie na gruncie międzynarodowej współpracy naukowej Uniwersytetu Warszawskiego. Wydział Prawa i Administracji już od dłuższego czasu ma bardzo rozbudowane stosunki z innymi ośrodkami uniwersyteckimi, z wieloma znanymi szkołami prawa w różnych krajach świata. Od wielu lat organizujemy wspólne konferencje i tzw. dni prawnicze z prawnikami — zarówno reprezentantami nauki jak i praktyki — z Francji, Włoch, Wielkiej Brytanii, RFN, a także z krajów socjalistycznych. W wielu tych konferencjach uczestniczą prawnicy z doświadczeniem praktycznym zdobytym dzięki pracy w adwokaturze.

Z satysfakcją trzeba pokwitować niezwykle przyjazny stosunek Naczelnej Rady Adwokackiej do naukowców-prawników przyjeżdżających z innych krajów, gości Wydziału Prawa i Administracji. Dzięki umożliwieniu im przez NRA kontaktów z polskimi adwokatami prezentacja naszej myśli prawniczej jest znacznie bogatsza. Nie sposób wymienić wszystkich wspólnych prac i spotkań, trzeba jednak wspomnieć o tegorocznej, wspólnej konferencji z prawnikami brytyjskimi w Warszawie i Londynie, w której wzięli udział również członkowie warszawskiej palestry, a wśród nich autorami referatów prezentowanych na konferencji w Londynie byli m.in. mec. K. Łojewski i mec. Z. Czerski.

Podobnie przewidujemy mieszany skład uczestników konferencji naukowych (teoretyków i adwokatów-praktyków) w przyszłości. Należy sądzić, że będzie to z obopólną korzyścią dla adwokatury

i Wydziału Prawa i że przyniesie równie pożyteczne rezultaty jak dotychczasowe związki naszych korporacji.

Najlepszym dowodem, jak potrzebne i korzystne są te związki obejmujące wspólne publikacje, dydaktykę i kształcenie młodych prawników, wspólne prace badawcze (które bez empirii nie mogłyby być prowadzone), jest silna integracja prawniczych środowisk palestry i Uniwersytetu, personalna i merytoryczna, przejawiające się w różnych aspektach naszej działalności i naszego życia. Integracja ta ma swoje głębokie historyczne korzenie i wydaje się, że w miarę rozwoju warszawskiej szkoły prawniczej będzie się ona umacniać, wynika bowiem z silnej wzajemnej potrzeby pogłębiania wiedzy prawniczej. Adwokaci w służbie nauki w niemałym stopniu przyczynili się do podniesienia rangi nauki prawa i szkoły prawa, współtworząc ją i stale uczestnicząc w jej rozwoju”.

Zródła i literatura

- 1 Rozporządzenie Ministra Ośw. z dn. 18 lutego 1946 r. (utworzenie K. Statys., K. Hist. Pr. Zach. Europy, K.Pr. Wojsk.) — Dz. Urz. Min. Ośw. Nr 3, poz. 70, s. 92.
- 2 Rozporządzenie Ministra Ośw. z dn. 8 stycznia 1947 r. (przemianowanie K.Pr.Kość. na K. Państw.Pr.Wyzn.; K.Pr.Budż. na K.Pr.Skarb.) — Dz. Urz. Min. Ośw. Nr 1, poz. 3, s. 4.
- 3 Rozporządzenie Ministra Ośw. z dn. 3 maja 1947 r. (utworzenie K.Pr.Ant.) — Dz.Urz.Min.Ośw. Nr 6, poz. 125, s. 195—196.
- 4 Rozporządzenie Ministra Ośw. z dn. 21 listopada 1948 r. (przemianowanie K.Statys. na K.Statys.Dem) — Dz.Urz.Min.Ośw. z 1949 r. Nr 3, poz. 11, s. 13.
- 5 Rozporządzenie Ministra Ośw. z dn. 28 lutego 1949 r. (przemianowanie K.Encykl.Filoz. na K.Teorii Prawa) — Dz.Urz.Min.Ośw. Nr 18, poz. 126 s. 302—303.
- 6 Rozporządzenie Ministra Ośw. z dn. 11 maja 1949 r. (utworzenie K.Kryminol.) — Dz.Urz. Nr 36, poz. 262, s. 804—805.
- 7 Rozporządzenie Ministra SzWiN z dn. 21 sierpnia 1950 r. (struktura wydz.) — Dz.Urz.Min.SzWiN. Nr 41, poz. 368 s. 532—533.
- 8 Zarządzenie Ministra SzWiN z dn. 18 sierpnia 1951 r. (utworzenie Stud. Zaocz. Pr.) — Dz. Urz. Min. SzWiN Nr 47, poz. 346, s. 409.
- 9 Zarządzenie Ministra SzW z dn. 2 kwietnia 1952 r. (zniesienie K.Pr. Lot. Zag. Gosp. Lot.) — Monit. Pol. Nr A-32, poz. 468, s. 511.
- 10 Zarządzenie Ministra SzW z dn. 10 kwietnia 1952 r. (zniesienie K. Pr. Wyzn., utworzenie K. Pr. Roln.) — Monit. Pol. Nr A-32, poz. 471, s. 512.
- 11 Zarządzenie Ministra SzW z dn. 15 maja 1952 r. (struktura Wydz.) — Monit. Pol. Nr A-43, poz. 616, s. 747 i Nr A-44, poz. 629, s. 761.
- 12 Zarządzenie Ministra SzW z dn. 7 września 1953 r. (przeniesienie K.

- Ekon. Polit. na Wydz. Ekon. Polit.) — *Monit. Pol.* Nr A-84, poz. 989, s. 2151.
- 13 Zarządzenie Ministra SzW z dn. 26 stycznia 1955 r. (uchylenie zarządzenie z 18.VIII.1951 r. § 1 ust. 2 oraz § 2 ust. 4 w sprawie utworzenia Stud. Zaocz. Pr.) — *Dz.Urz. SzW* Nr 3, poz. 16, s. 2.
  - 14 Zarządzenie Ministra SzW z dn. 1 sierpnia 1956 r. (utworzenie K. Krymin.) — *Dz. Urz. Min. SzW* Nr 10, poz. 34, s. 3.
  - 15 Zarządzenie Ministra SzW z dn. 2 kwietnia 1957 r. (zmiany w strukturze K. Pr. Międzyn. Publ.) — *Dz. Urz. Min. SzW* Nr 5, poz. 24, s. 3.
  - 16 Zarządzenie Ministra SzW z dn. 10 września 1958 r. (podział K. Pr. Cyw. na K. Pr. Cyw. i K. Pr. Cyw. Porówn.) — *Dz. Urz. Min. SzW* Nr 10, poz. 38, s. 1.
  - 17 Zarządzenie Ministra SzW z dn. 2 listopada 1959 r. (utworzenie Zawod. Stud. Admin.) — *Dz. Urz. Min. SzW* Nr 11 poz. 42, s. 1.
  - 18 Zarządzenie Ministra SzW z dn. 10 maja 1962 r. (przeniesienie K. Pr. Ant. z Wydz. Hist.) — *Dz. Urz. Min. SzW* Nr 5, poz. 33, s. 3.
  - 19 Zarządzenie Ministra SzW z dn. 16 stycznia 1964 r. (utworzenie Stud. Admin.) — *Dz.Urz. Min. SzW* Nr 1, poz. 2, s. 1—2.
  - 20 Zarządzenie Ministra SzW z dn. 14 lutego 1964 r. (połączenie K. Pr. Rzym. i K. Pr. Ant. w K. Pr. Rzym.) — *Dz. Urz. Min. SzW* Nr 3, poz. 11, s. 2.
  - 21 Zarządzenie Ministra SzW z dn. 19 września 1964 r. (utworzenie K. Pr. Penit.) — *Dz. Urz. Min. SzW* Nr 13, poz. 80, s. 5.
  - 22 Zarządzenie Ministra OiSzW z dn. 16 lipca 1968 r. (utworzenie Podpl. Stud. Adm.) — *Dz. Urz. Min. OiSzW* Nr A-9, poz. 58, s. 5.
  - 23 Zarządzenie Ministra OiSzW z dn. 11 lutego 1967 r. (utworzenie Podpl. Stud. Praw. Probl. Hand. Zagr.) — *Dz. Urz. Min. OiSzW* Nr A-2, poz. 12, s. 1—2.
  - 24 Zarządzenie Ministra Ośw. z dn. 30 września 1970 r. (utworzenie Podpl. Stud. Pr. Kar.) — *Dz. Urz. Ośw.* Nr A-11, poz. 95, s. 16—17.
  - 25 Andrejew I.: Nowa zdobycz świata pracy: Studium Zaoczne przy Wydziale Prawa UW, *Głos Pr.* 1952 r., nr 132, s. 3.
  - 26 20 lat istnienia Instytutu Historyczno-Prawnego UW — *Kronika*, oprac. Irena R u m m e l, *Roczniki UW* R. 11: 1971, z. 2, s. 127—129.
  - 27 XX pracowitych lat (Inst. Hist. Pr.), „*Życie Warszawy*” 1971, nr 299, s. 8.
  - 28 XX lat Studium Zaocznego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego — *Symposium poświęcone działalności Studium Zaocznego, Warszawa, UW 1971. Zawiera ono m.in. pracę Andrejewa I.: Rozwój działalności Studium Zaocznego 1950—1970 (s. 7—15).*
  - 29 20-lecie Instytutu Historyczno-Prawnego Uniwersytetu Warszawskiego, „*Mówią Wieki*” 1972, nr 4, s. 33.
  - 30 Instytut Prawa Lotniczego rozpoczyna działalność — *Akademik socjalista*, „*Robotnik*” 1947, nr 199, s. 4.
  - 31 J.M.: Wydział Prawa UW — *Krytyka i sprawozdania*, „*Państwo i Prawo*” 1951, nr 5/6, s. 974—978.
  - 32 J o d ł o w s k i J.: Perspektywy studiów administracyjnych (Rozmowa z

- dziekanem Wydz. Prawa UW prof. dr J. Jodłowskim, rozm. J. Górski, „Życie Warszawy” 1964, nr 191, s. 3).
- 33 Katedra Prawa Antycznego prof. Taubenschläga, „Państwo i Prawo” 1947, nr 12, s. 69—70.
- 34 Kozmiański K.: UW — Szkic historyczny, „Stolica” 1949 nr 19, s. 4—5.
- 35 Kronika Krajowa, „Życie Nauki” 1950, nr 9/10 s. 887.
- 36 Kronika Wydz. Prawa i Administracji UW w roku 1972, „Studia Iuridica”, t. 1/1974, s. 123—144. Zawiera m.in. prace: Kierownictwo i organizacja Wydziału (s. 123—126); Udział Wydziału w pracach nad organizacją nauki i szkolnictwa wyższego (s. 126—129); omówienie poszczególnych instytutów.
- 37 Kronika Wydz. Prawa i Administracji UW, „Studia Iuridica”, t. 3/1975; s. 199—207.
- 38 Kronika Wydz. Prawa i Administracji UW, „Studia Iuridica”, t. 4/1976, s. 163—176.
- 39 Kronika Wydz. Prawa i Administracji UW, rok 1975, oprac. Grażyna Bałtruszajtys, „Studia Iuridica”, t. 6/1980, s. 125—141.
- 40 Kronika Wydz. Prawa i Administracji UW, rok 1976, oprac. Grażyna Bałtruszajtys, „Studia Iuridica”, t. 7/1980, s. 129—144.
- 41 Kronika Wydz. Prawa i Administracji UW, rok 1977, oprac. Grażyna Bałtruszajtys, „Studia Iuridica”, t. 8/1979, s. 151—170.
- 42 Kronika Wydz. Prawa i Administracji UW, rok 1978, oprac. Grażyna Bałtruszajtys, „Studia Iuridica”, t. 10/1982, s. 161—182.
- 43 Kronika Wydz. Prawa i Administracji UW, rok 1979, oprac. Grażyna Bałtruszajtys, „Studia Iuridica”, t. 11/1982, s. 209—226.
- 44 Leśnodorski Bogusław: 25 ans de l’Institut d’Histoire du Droit de l’Université de Varsovie, Accomplissement et perspectives, „Czas. Pr.-Hist.”, t. 31/1979, z. 1, s. 1—10.
- 45 Leśnodorski Bogusław: Rozwój Wydz. Prawa, „Merkuriusz” 1968, nr 3, s. 3.
- 46 Manteuffel Tadeusz: Z dziejów odbudowy Uniwersytetu Warszawskiego w latach 1945—1949, „Przeł. Hist.”, t. 60/1969, z. 3, s. 503—509.
- 47 Mimo braku podręczników i odpowiednich pomieszczeń Wydział Prawa UW dźwiga się z gruzów, „Robotnik” 1947, nr 164, s. 4.
- 48 Przemianowanie katedr na UW, „Życie Warszawy” 1947, nr 17, s. 5.
- 49 Russocki Stanisław: Dwudziestolecie Instytutu Historyczno-Prawnego Uniwersytetu Warszawskiego, „Kronika Warszawy” nr 3/1972, s. 109—112.
- 50 Samodzielni pracownicy naukowcy Uniwersytetu Warszawskiego w latach 1945—1961 (Dane biograficzne), „Roczniki UW”, R. 10/1971, s. 1—154.
- 51 Strzemiński Marian: Dzień dzisiejszy Uniwersytetu Warszawskiego — Uniwersytet Warszawski 1808—1818—1958, red. Aleksander Gieysztor i Marian Strzemiński, s. 57—84.
- 52 Uniwersytet Warszawski — Skład Uniwersytetu i spis wykładowców. Ukazuje się od roku 1946/1947 (ostatni numer 1980).

- 53 Uniwersytet Warszawski w latach wojny i okupacji — Kronika 1939/40—1944/45, oprac. Tadeusz Manteuffel, Warszawa 1948; Na drodze do odbudowy, s. 55—70 (zawiera m.in.: Wybór pierwszego dziekana na Wydz. Prawa, s. 64; Wybór w roku 1945/46; pierwsze promocje doktorów, s. 66).
- 54 Utworzenie Katedry Ekonomii Politycznej — Kronika krajowa, „Życie Nauki” 1950, nr 9/10, s. 887.
- 55 Wydział Prawa w latach 1962/63—1966/67 — Materiały sprawozdawcze, „Roczniki UW”, R. 8/1968/69, s. 94—100.
- 56 Wykaz profesorów i docentów Uniwersytetu Warszawskiego (Dane biograficzne), „Roczniki UW”, R. 10/1971, s. 1—154

*

WYSTAWA DOROBKU NAUKOWEGO ADWOKATÓW W DZIEDZINIE PRAWA CYWILNEGO I PRAWA KARNEGO

SŁOWO WSTĘPNE — WIESŁAW ŁUKAWSKI:

„Wystawa dorobku naukowego adwokatów obejmuje opracowania z okresu 1918—1985. Jest oczywiste, że chcąc dokonać wyboru, należało podjąć prace przygotowawcze w postaci próby opracowania bibliografii, o której dzisiaj już dwukrotnie słyszeliśmy. Podkreślam, że tylko „próby”, gdyż zdajemy sobie sprawę, że nie jest to pełne opracowanie. Niemniej jednak mamy pewien obraz naukowego dorobku adwokackiego pochodzącego z tego okresu. I dopiero wówczas można było dokonywać wyboru prac, które chcieliśmy przedstawić na wystawie.

W kilku słowach chciałbym podzielić się pewnymi spostrzeżeniami natury ogólnej, które wynikają z opracowania bibliografii. Mianowicie udało się nam zebrać około 3 000 opracowań pochodzących od adwokatów w powyższym okresie. Liczba ta może być — rzecz jasna — większa i jest ona na pewno większa. W każdym razie jest to pewien punkt wyjściowy do naszych rozważań. W okresie międzywojennym, tj. w latach 1918—1939, opracowań takich było nie mniej niż 1 200. A adwokatów, którzy wykonując zawód adwokacki jednocześnie zajmowali się opracowaniami naukowymi, było nie mniej niż dwustu. W okresie ostatnich czterdziestu lat opracowań tych jest nie mniej niż 1 800, a adwokatów piszących (piszących oczywiście w takim znaczeniu, o jakim dzisiaj się mówi) było nie mniej niż 250.

Są to liczby dość duże. Oczywiście nie do tego sprowadza się zagadnienie, ile jest tych prac. Należy jednak stwierdzić, że zmienia się w poszczególnych okresach historycznych zakres zainteresowań. Jeżeli więc np. w latach 1918—1939 głównym za-